

УДК 811.161.2'373.23(477.6)

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10311>

УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА З КОЛОРАТИВНОЮ ОСНОВОЮ ЯК МАТЕРІАЛ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕТНОЛІНГВІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ЯВИЩ

Тетяна СЕМАШКО

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
кафедра журналістики та мовної комунікації,
вул. Героїв Оборони 19, навчальний корпус №1, кім. 11, Київ, Україна, 03041,
тел.: (044) 527 – 83 – 63
e-mail: semashko.tat@ukr.net*

Проаналізовано використання кольороназв та їх основ у функції антропонімів, які акумулюючи матеріальний, культурний, історичний досвід суспільного середовища, виступають своєрідною енциклопедією народного життя.

Ключові слова: антропонім, антропооснова, антропонімна система, прізвисько, прізвище, кольоропозначення, етнокультурна інформація.

Постановка проблеми. Етнологічний підхід до вивчення мовних явищ, що є сьогодні одним із пріоритетних і перспективних у мовознавстві, послуговується матеріалом національного ономастикону, однією з підсистем якого є антропонімна система. Остання упродовж віків зберігає сліди давньої духовної культури і водночас швидко, жваво реагує на зміни зовнішнього укладу життя певного соціального середовища [4: 5]. Виникнувши під впливом певних умов, антропоніми втілюють конкретну інформацію про матеріальне і духовне життя певної нації, прямо чи опосередковано репрезентують ту роль, яку виконувала людина у суспільстві, відображають її фізичні особливості й моральні якості, демонструють суб'єктивне ставлення людини до людини, людини до світу через почуття та емоції тощо [8: 258]. Саме тому у контексті вивчення система іменування людей як носіїв етнокультурної інформації особливого значення набуває вивчення етнунікальності українських прізвиськ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У багатоаспектному вивченні антропонімної спадщини України сьогодні досягнуто значних успіхів: проведено антропонімні дослідження в окремих областях і етнологічних зонах: у південно-східній Україні (В. Познанська, Ю. Новикова), у регіоні грецького Надазов'я (В. Кравченко), Дніпровського Припоріжжя (В. Горпинич, І. Корнієнко), Середньої Наддніпрянщини (Ю. Бабій) в Закарпатті (П. Чучка), на Бойківщині (Г. Бучко), Лемківщині (С. Панцьо), Буковинському Подністров'ї (Л. Тарновецька), Рівненщині (Я. Пура). Українські ономасти на сьогодні охопили різні аспекти аналізу власних особових назв: семантичний (Б. Близнюк, Г. Бучко, Л. Кравченко, С. Панцьо, Г. Панчук, В. Познанська, С. Шеремета), дериваційно-морфологічний (С. Бевзенко, Л. Гумецька, О. Неділько, В. Німчук, Ю. Редько), етимологічний (І. Варченко,

І. Железняк, І. Сухомлин, П. Чучка), історико-генетичний (О. Добровольська, Р. Керста, Р. Осташ, М. Худаш), фонетико-морфологічний (М. Сенів), етнографічний (Д. Бучка, Ю. Карпенко, І. Ковалика, М. Кордуба, Я. Рудницький), етнолінгвістичний (К. Глуховцева), національно-ідентифікаційний (І. Фаріон).

Актуальність дослідження. Особливий інтерес для дослідження сучасного прізвищового антропонімікону становлять антропооснови, мотивовані назвами кольору – маловивчений складник лексичної системи української мови (частково семантику кольору в основах антропонімів досліджували Г. Бучко, Т. Зайцева, Л. Лісова, Ю. Новикова, Ю. Фернос). Останні є своєрідною енциклопедією народного життя: несуть змістове навантаження, акумулюючи історичний, матеріальний, духовний досвід суспільства, в якому вони зароджуються та функціонують. В означеному аспекті такі прізвища є багатим матеріалом для реалізації етнолінгвістичного підходу до вивчення мовних явищ, як і цінним джерелом для вивчення міжмовних і міжетнічних контактів. Незважаючи на те, що колірні лексика є постійним об'єктом вивчення у різновекторних лінгвістичних студіях, її роль у творенні сучасних українських прізвищ – тема малодосліджена, що робить пропонувану розвідку актуальною. Аналіз прізвищ, мотивованих кольоропозначеннями, допоможе з'ясувати специфіку українського антропонімікону й стане доповненням до загальної картини української ономастики.

Мета дослідження. Обсяг статті не дає змоги зробити комплексний опис українських прізвищ мотивованих назвами кольору – цього величезного за обсягом і надзвичайно розмаїтого за будовою і значенням лексичного шару української мови. Ми обмежили коло наших пошуків лише лексико-семантичним аналізом сучасних українських прізвищ із колоративною основою.

Мета зумовлює реалізацію таких **завдань**: провести кількісний аналіз прізвищ, мотивованих назвами кольору; визначити роль та місце прізвищ із колоративною основою в системі антропонімів; виділити основні лексико-семантичні розряди колоративних антропооснов; встановити продуктивність антропонімів кожної з розглянутих лексико-семантичних груп; описати семантику твірних основ сучасних українських прізвищ, мотивованих назвами кольору.

Об'єктом пропонованого дослідження стала сучасна антропонімія України, зокрема прізвища, мотивовані назвами кольору.

Предмет дослідження – лексико-семантичні особливості сучасного антропонімікону з колоративною основою.

Матеріалом для дослідження послуговували понад 500 прізвищ, що походять від назв кольорів, дібрані шляхом суцільної вибірки зі словників та довідників українських прізвищ, актових книг відділів РАГСу, телефонних довідників, періодичних видань тощо. Зібраний фактичний матеріал підданий лінгвістичному вивченню в аспекті лексико-семантичної організації.

У процесі роботи використано такі **методи і прийоми**: описовий метод із його основними прийомами інвентаризації та класифікації мовних одиниць; порівняльно-історичний метод, що дав змогу провести семантичний аналіз; кількісний метод, за допомогою якого встановлено склад та продуктивність різноманітних груп антропооснов.

Виклад основного матеріалу. Сучасне прізвище – оформлена офіційними документами родова назва індивіда, приєднувана до імені, яку людина “набуває при народженні або вступі в шлюб, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість” [9: 108], явище нового часу. У минулі віки єдиних, уведених

державою норм ідентифікації особи не існувало, відтак в адміністративно-юридичній практиці для позначення людини використовували різні мовні засоби. Формула іменування значною мірою залежала від характеру документа... Нерідко вона була розгорнутою і охоплювала, крім імені, назви за батьком або прізвиська, ще низку уточнювальних відомостей – про стан, професію, місце проживання, стосунок до інших родичів тощо [5]. Та такі додаткові до індивідуального імені особові назви не можна вважати прізвищами (в сучасному розумінні цього слова), оскільки вони не були спадковими найменуваннями, а отже, не мали головної ознаки сучасного прізвища.

Процес виникнення й усталення українських прізвищ відбувався протягом тривалого часу. Перші спроби письмового закріплення прізвищ спостережені тільки в першій половині XVI ст., коли виникла потреба офіційної реєстрації великої кількості козаків Запорізької Січі, а посилюються вони за Петра Могили, який упровадив метрики. Більшість учених, схиляються до висновку, що наприкінці XVIII – на початку XIX ст. система українських прізвищ, включно з прізвищами, які мають колоративну основу, вже в основному усталася [7: 71].

Поділяємо думку дослідників, які стверджують, що твірні основи сучасних прізвищ не несуть семантичного навантаження, їх функція зводиться лише до називання ідентифікації певної особи. Однак маємо говорити про первинну семантику сучасних українських прізвищ, що допоможе з'ясувати, які ж моделі були продуктивними в період їх становлення.

Зібраний фактичний матеріал засвідчив, що на території України функціонують прізвища – прості та складні номінації – у структурі яких наявні антропооснови з питомими та запозиченими компонентами: *біл-, бел-, бел-, чорн-, черн-, черв-, красн-, зелен-, жовт-, син-, сір-, сиз-, сід-, руд-, риж-, бур-, гнід-, кар-* і близьких до них належностей, які презентують відповідні кольоропозначення. Так, лексема *білий* представлена 102 прізвищами: *Білан, Білецький, Біленко, Біланович, Білозерцев, Біловус, Білохін* та ін.; лексеми *чорний* презентують 97 прізвищ, серед яких найпоширенішими є: *Чорний, Черненко, Чернецький, Черніченко, Чернов, Черняєв* та ін.; червоний та його відтінки утворюють чисельну групу антропонімів: лексема *красний* входить до складу 33 прізвищ: *Красій, Краснов, Красницький, Красновид*; лексема *червоний* – 26 прізвищ: *Червоний, Червонний, Червонко* та ін.; лексема *рудий* – 38 прізвищ: *Руденко, Руденюк, Рудковський, Рудоус, Рудий* тощо; лексема *рижий* – 23 антропонімів: *Рижук, Рижов, Рижих, Риженко, Рижевцев* та ін. У багатьох прізвищах відобразилися назви сірого кольору та його відтінків. Лексема *сірий* презентує 26 прізвищ: *Сірий, Сірик, Сіробаба, Сіроштан* та ін.; *сизий* – 12 антропонімів: *Сизий, Сизов, Сизих, Сизоненко* та ін. Лексема *зелений* втілилася в 27 назвах: *Зеленюк, Зеленченко, Зеленін, Зелінський, Зелюкін* тощо; Лексема *синій* є базою творення 23 прізвищ: *Синявський, Синяков, Синій, Синьовод* та ін. Як будівельний матеріал для антропонімів поодинокі спостережені й інші назви кольору (25 назв).

Зафіксована нами частотність відображає загальну тенденцію залучення кольорооснов до формування прізвищ. Зауважимо, що домінантні назви кольору – *білий, чорний, червоний, рудий, сірий, зелений* – є частовживаними не лише в антропонімичному словнику, але й у фразеології, мові фольклору та художньої літератури. Похідні й застарілі назви кольору через обмеженість їх функцій і сфер

вживання задіяні значно менше як у кольорописі, так і у формуванні власних імен [3: 180].

Утворювати антропоніми здатні й лексеми *світлий* та *темний*. Але оскільки семантика останніх “не виражає власне кольоровості, а вказує лише на наявність чи відсутність забарвлення, його інтенсивність, насиченість, яскравість” [1: 6], означені номени ми розглядати не будемо.

З огляду на лексичне значення твірних основ прізвищ, мотивованих кольоропозначеннями, та на ознаку, відображену в основі антропонімів, виокремлюємо такі лексико-семантичні розряди:

1. Прізвища з атрибутивним значенням, основою для творення яких була характерна особиста ознака, що виділяла людину з її оточення. Вважаємо, що прізвища такого типу виникли з первісних прізвиськ, основою для створення яких могла бути як позитивна, так і негативна ознака, проте більшість прізвиськ цього роду мала насмішкуватий характер. Прізвища такого типу утворюють найчисельнішу групу, що пояснюємо частим присвоєнням прізвиськ за зовнішніми ознаками людини. Наприклад: *Черненко, Черницький, Черних, Черниш, Чернишов, Чорний, Білан, Біляєв, Червонюк, Зеленюк, Зеленський, Сиявський, Сияков, Жовтун, Желтков, Руденко, Рудковський, Рижих, Сіренко, Сизоненко, Чалий*. Вартісною є група прізвищ із атрибутивним значенням, у яких один із компонентів виражає певну ознаку, а інший – називає суб’єкт (*Черноус, Білозуб, Білозір, Білоножко, Білоус, Красновид, Жовтобрюх, Сіроштан* та ін.). Причини значно активнішого, порівняно з іншими народами, побутування серед українців колоритних прізвищ, мотивованих колірною ознакою, варто шукати в нашій історії.

За зовнішніми ознаками прізвиська могли вказувати на:

- колір шкіри, тіла та його частин: *Білоножко, Білозуб, Білоручко, Білошкурський, Білоносов, Красногуб, Краснощокій, Синьбрюхов, Смаговий* (‘коричневий колір шкіри від дії сонячних променів або вітру’);
- на колір волосся: *Чорненький, Рудий, Білань, Білокурий, Красночубенко*;
- на колір вусів, брів, очей: *Біловус, Чорнобрів, Рудоус, Синьоок*;
- на вікові особливості: *Сивий* ← ‘похилого віку, старий’; *Зелений* ← ‘молодий, недосвідчений’;
- на психічні властивості: *Чорногляд* ← ‘людина з важким поглядом’, ‘глазлива’; *Красновид* ← ‘доброзичлива людина з приємним, відкритим поглядом’;
- на позначення родинних стосунків: *Білобаба, Чорнобаб, Чорнодід, Красножон*;
рідше
- на особливості елементів одягу: *Сіроштан, Червоноштан, Білоштан, Рябошапка*;
- на позначення особливостей житла: *Білохатюк, Краснокутський*.

Поділяємо думку Ю. Блажчук, що найцікавіший розряд прізвиськ утворили ті, які давали характеристику людини за її зовнішнім виглядом, фізичними ознаками та властивостями. Основою для створення прізвиська могла бути як позитивна, так і негативна ознака [2].

Аналіз прізвищ відповідної лексико-семантичної групи дає ґрунт для умовиводів, що такі лексеми по-різному вказують на зовнішні особливості суб’єкта. В одних випадках основи прізвищ називають певну частину тіла, яка своїм розміром, формою, кольором привернула увагу номінаторів, але при цьому ознака не

кваліфікується, а відповідне значення підказує метонімічний прийом [7: 79]: *Рудоус* ← вуса (можливо, людина з вусами червоного відтінку), *Білоус* ← вуса (очевидно, що власники цього прізвища виділялися з-посеред інших світлим кольором вусів, можливо, втрата пігментації, що є результатом старіння); *Синьоок* ← очі (можливо, людина зі синіми очима).

До звичайної ідентифікації людини за особливостями зовнішності може додаватися естетична оцінка, наприклад: *Білозуб* ← білі зуби загалом є природною ознакою молодості, краси та здоров'я; *Білозір* ← 'людина гарної вроди'; *Червонописький* ← червоний писок засвідчує здоров'я; *Синьогуб* ← свідчення хвороби людини; *Жовтуха*, *Жовтобрюх* ← жовтий колір обличчя та тіла свідчить про хворобу, яка виникає внаслідок розлиття жовчі; *Рябчун* ← таке прізвище зазвичай отримувала людина, котра перенесла віспу (людей, які перехворіли цим захворюванням, називали рябими, тому що у них на шкірі залишалися рубці).

В інших випадках характерна фізична ознака називається прямо: *Чорний*, *Білий*, *Руденко*, *Червоний*, *Краснова*, *Зеленько*.

2. Прізвища, утворені від топооснов. Прізвища відповідного розряду представлені як простими, так і композитними власними іменами, які характеризують людей, як вихідців із певної місцевості, де проживав або звідки походив основоположник роду, або таких, що проживали поблизу певних географічних об'єктів. Такі найменування слугували критерієм відрізнення прищельця від місцевого мешканця: *Білозеров*, *Білозерський* ← Біле озеро; *Білопільський* ← с. Білопілья; *Білоцерківець* ← м. Біла Церква; *Чорноморець*, *Чорноморченко* ← Чорне море; *Чорногор* ← Чорна гора; *Чорнояр* ← чорний яр, *Черніговський* ← м. Чернігів; *Чернобаєв*, *Чорнобаїв* ← с. Чорнобаї; *Синьовод* ← синя вода. Таке називання спочатку ставало прізвиськом, а згодом – родовим прізвиськом, і переходило до нащадків, навіть якщо вони народилися вже на новому місці проживання. Подібні факти свідчать про велике значення антропонімії у комплексних дослідженнях з ономастики, зокрема, історії міст і сіл України.

Виникнення антропоніма від географічної назви сьогодні не завжди можна встановити з абсолютною певністю, оскільки протягом певного історичного проміжку в назві багатьох місцевостей сталися певні зміни, а прізвища зберегли давню форму; відбулося перейменування населених пунктів; багатьох населених пунктів, від назв яких утворилися прізвища, сьогодні вже не існує.

3. Прізвища, пов'язані зі соціальною (класовою) належністю, постійним заняттям (професією чи посадою) або рівнем освіти і культури першого носія. Це були назви, які чітко виокремлювали особу з її оточення: *Сіряк* ← сіряк 'незаможна, неосвічена, некультурна людина з низів', *Сиволап* ← сиволап 'груба, невихована людина'; *Рудник* ← людина, яка добувала руду; *Краснобаїв* ← краснобай рос. 'знахар, шептун'; *Бурилов*, *Бурій* ← людина, яка виконувала бурові роботи. Прізвища з агентивним значенням видаються цікавими, оскільки в їх основі один із компонентів характеризує певну дію, а інший – називає об'єкт: *Чорнобай*, *Білокрут*, *Сіростріл*, *Черноткач*. Наявність таких прізвищ підтверджує думку, що у наших предків були незвичні для сучасного носія мови назви ремесел, які спочатку набули статусу прізвиська, а згодом – прізвища. Прізвища, утворені від назви професії або роду занять, легко передавалися нащадкам і ставали спадковими, бо ж і сама професія часто переходила з покоління в покоління.

Означені прізвища викликають особливий інтерес у плані історії культури. З огляду на те, що українські прізвища (переважно селянські) почали формуватися приблизно з XVI ст. і закріпились у документах тільки наприкінці XVIII ст., можна стверджувати, що наявні сьогодні прізвища, утворені в зв'язку з трудовою діяльністю та класовою належністю, правдиво відображають картину українського суспільства XVI–XVIII ст.

4. Прізвища, семантика основ яких апелює до флоро-/фауноназв: *Зеленчук* ← зеленчук – багаторічна трав'яниста рослина; *Рижик* ← рижик – назва гриба; *Зеленяк* ← зеленяк – птах родини в'юркових, який має оливково-зелене забарвлення; *Сиваш* ← сиваш – кінь сивої масті; *Білохвостов* ← від 'тварина з білим хвостом'; *Білуга* ← від виду цінних порід риби; *Каракоша* (башкір. *кара кош* 'чорний птах, орел-беркут') та ін. Такі прізвища виникали різними шляхами: одні – від прізвиськ, які надавали людині за тим, що певні рослини були відмітними місцевими орієнтирами, інші – від прізвиськ тих, хто займався вирощуванням рослин або вживав їх у їжу. Прізвища могли виникнути і від імен, які виступали у фольклорі як персоніфіковані назви певних ознак [7: 78].

Найменування різних видів тварин часто ставали основою творення прізвищ, хоча з часом нелегко встановити вмотивованість такого називання. Опорним компонентом у складі прізвища-композиція часто виступає іменникова основа *кінь*: *Сивокінь*, *Білокінь*, *Білоконов*, *Білокінний*, *Рябокінь*, або *віл*: *Чорновіл* (*Чорновол*), *Рябовіл*. Імовірно видається припущення, що подібними прізвиськами прозивали власників худоби, що мала відповідний окрас. На можливість такої номінації вказує Л. Масенко: "Цікаву групу утворюють прізвища, які походять від назв коней та волів, володіння якими було настільки важливою обставиною селянського побуту, що характерне для тварини найменування за мастю чи якоюсь іншою ознакою односельці могли перенести на її господаря" [5: 6].

Трапляються прізвища і з іншими кольороосновами, які характеризують масть тварини: *Багрій* (від *багрій* 'сіро-бурий віл'), *Смаглій* (від *смаглій* 'віл майже чорної масті'), *Мазій* (від *мазій* 'віл попелястого кольору'), *Буланов* (від *буланий* 'світло-рудий'), *Гнідий*, *Гніденко* (від *гнідий* 'темно-коричневий'), *Чалий* (від *чалий* 'сірий, сіро-коричневий'), *Гливий* (від *гливий* 'сіро-жовтий, чорно-жовтий') тощо.

Деякі антропоніми, що містять у своєму складі назви кольорів, мають полісемантичну мотивацію. Наприклад, полісемантичними можна вважати прізвища *Білогуб* ('людина зі світлим кольором шкіри' або 'людина з високими моральними якостями'); *Білозір* ('людина гарної вроди', 'далекоглядна'); *Чорноіванов* ('людина з темним волоссям чи кольором шкіри' або 'людина, яка часто вживає лайливі слова'); *Чорноруков* ('людина з темним волоссям чи кольором шкіри' або 'людина, яка має вади у поведінці'); *Краснюк*, *Краснюков* (розмовно-просторічна назва цінної породи риби та гриба); *Чернець* ('монах'; 'місяць-чернець'; 'рослина'); *Чорнуха* ('чорна жирна глина'; 'риба') та ін.

Відтак зауважимо, далеко не всі прізвища, що функціонують сьогодні, піддаються поясненню навіть у тих випадках, коли основа їх прозора. Ми можемо лише припустити мотиви їх виникнення, проте справжні причини появи багатьох прізвищ з колоративною основою сьогодні встановити неможливо. Більше того, в особовому ономастиконі постійно відбувається рух: окремі роди вимірають, а з ними, відповідно, зникають і родові назви; прізвища можуть змінюватися і внаслідок свідомих дій їх носіїв; нові прізвища народжуються сьогодні і внаслідок офіційної зміни старого прізвища, яке з певних причин носія не задовольняє. Однак, поза

сумнівом залишається думка, що сучасні прізвища з колоративною основою, утворені від характеристичної ознаки предків, є назвами, позбавленими будь-якого значення, їх функція зводиться лише до називання ідентифікації певної особи.

На завершення хочеться ще раз наголосити, що наше прізвище – це “не сухий, позбавлений смислу паспортний знак. Це живе слово, пам’ять роду. І якщо одне прізвище несе в собі історію роду, то всі разом вони складають історію народу” [5: 39].

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасні українські прізвища, мотивовані назвами кольору, презентовані антропоосновами, є як власне українськими, так і запозиченими утвореннями. Такі номінації становлять великий за обсягом і надзвичайно розмаїтий за будовою та значенням лексичний пласт української мови, який вирізняється історично зумовленими специфічними особливостями. Домінантними при творенні прізвищ постають позначення білого, чорного, червоного (та його відтінків), сірого (та його відтінків) і зеленого кольорів. Обмежена кількість прізвищ, до складу яких входять периферійні назви кольору, свідчить про те, що більшість власних назв сформувалася на тому етапі розвитку суспільства, коли переважали природні, чисті барвники. Антропоніми, мотивовані назвою кольору, виникли, переважно, як відпрізвищні та відтопонімічні лексеми. В основі їх номінації лежать, як правило, зовнішній вигляд, риси характеру, вік, сфера діяльності, уподобання, морально-вольові якості, місце проживання тощо перших носіїв прізвищ, що знайшло втілення в одноосновних та композитних назвах-прізвищах.

Результати дослідження дають підстави увести до наукового обігу новий фактичний матеріал, що “вливається” в загальноукраїнську антропонімічну систему як ціннісний матеріал для реалізації етнолінгвістичного підходу з метою подальшого поглибленого вивчення українського ономастикону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Базыма Б. А.* Цвет и психика / Б. А. Базыма. – Харьков : ХДАК, 2001. – 172 с.
2. *Блажчук Ю. І.* Антропонімія Уманщини XVII – початку XXI ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Київ, 2008. – 21 с.
3. *Герасименко І.* Фамілії с основами, восходящими к цветообозначениям, в русском языке / И. Герасименко // Науковий Вісник Херсонського державного університету: зб. наукових праць. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2010. – 434 с. – (Серія: лінгвістика ; вип. 10).
4. *Кравченко В. О.* Антропонімія надазовських греків у її відношеннях з українською та російською антропоніміями : дис. канд. філол. наук: 10.02.15 / В. О. Кравченко. Донецьк, 2002. – 207 с.
5. *Масенко Л. Т.* Українські імена і прізвища / Л. Т. Масенко. – Київ : Наукова думка, 1990. – 48 с.
6. *Никонов В. А.* География фамилий / В. А. Никонов. – Москва : КомКнига, 2007. – 200 с.
7. *Познанська В.* Прізвища із суфіксом -енк-о в антропонімії Донеччини / В. Познанська // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. – Донецьк : Український культурологічний центр. – 2006. – Т. 11. – С. 49–57.

8. Семашко Т. Ф. Прізвища з колоративними основами в антропонімії Північного Надзав'я / Т. Ф. Семашко // Вісник Прикарпатського національного університету. . – Івано-Франківськ, 2011. – . – С. 257–261. – (Серія. Філологія ; вип. XXIX–XXXI).

9. Словник української мови : в 11 т. Т. 7 / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – С. 108.

REFERENCES

1. Bazyma, B. A. (2001). *Tsvet i psikhika*. Khar'kov: KHDAK.
2. Blazhchuk, Yu. I. (2008). *Antroponimiia Umanshchyny XVII – pochatku XXI st.: avtoreferat* kand. filol. nauk Kyiv.
3. Gerasimenko, I. (2010). *Familii s osnovami, voskhodyashchimi k tsvetoooboznacheniyam, v russkom yazyke*. In: *Naukovyi Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu: zb. naukovykh prats. Serii: lnhvistyka*. Kherson: Vydavnytstvo KhDU, vyp. 10.
4. Kravchenko, V. O. (2002). *Antroponimiia nadazovskykh hrekiv u yii vidnoshenniakh z ukrainskoiu ta rosiiskoiu antroponimiiamy: dys. kand. filol. nauk: 10.02.15*.
5. Masenko, L. T. (1990). *Ukrainski imena i prizvyshcha*. Kyiv: Naukova dumka.
6. Nikonov, V. A. (2007). *Geografiya familii*. Moskva: KomKniga.
7. Poznanska, V. (2006). *Prizvyshcha iz sufiksom -enk-o v antroponimii Donechchyny*. In: *Donetskyi visnyk Naukovoho tovarystva im. Shevchenka, t. 11*. Donetsk: Ukrainnyi kulturolohichnyi tsentr, 49–57.
8. Semashko, T. F. (2011). *Prizvyshcha z koloratyvnymy osnovamy v antroponimii Pivnichnoho Nadazovia*. In: *Visnyk Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu. – Serii. Filolohiia*. Ivano-Frankivsk, vyp. XXIX–XXXI, 257–261.
9. *Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tt. (1970–1980)*. / AN URSSR. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka, t. 7, 108.

Стаття надійшла до редколегії 10. 04. 2019

прийнята до друку 09. 06. 2019

UKRAINIAN FAMILIES WITH A COLORATING BASIS AS A MATERIAL FOR THE IMPLEMENTATION OF THE ETHNOLINGUISTIC APPROACH TO THE STUDY OF LINGUISTIC PHENOMENA

Tetyana SEMASHKO

*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
Department of Journalism and Linguistic Communication,
19, Heroes of Defense Str. educational building number 1, room. 11,
Kyiv, Ukraine, 03041,
phone (044) 527-83-63
e-mail: semashko.tat@ukr.net*

The proposed article deals with the use of color names and their foundations in the function of anthroponyms. The ethno-uniqueness of the Ukrainian surnames is that, having emerged under the influence of certain conditions, anthroponomists embody specific information about the material and spiritual life of a particular nation, directly or indirectly represent the role played by a person in society, reflecting its physical characteristics and moral qualities, demonstrating the sub The human

person's relation to man and man to the world. By accumulating the material, cultural, historical experience of the social environment, anthroponyms serve as a kind of encyclopedia of folk life.

As a result of the research, it was established that modern Ukrainian surnames, motivated by the names of colors, presented by the anthropological foundations, are both actually Ukrainian and borrowed formations. Such nominations represent a large volume and a very varied structure and meaning of the lexical layer of the Ukrainian language, which is characterized by historically determined specific features. Dominant in the creation of Ukrainian surnames are the designation of white, black, red (and its shades), gray (and its shades) and green colors. Limited number of surnames, which include peripheral names of colors, indicates that most of their names were formed at that stage of development of society, when the natural, pure dyes prevailed.

Anthroponyms, motivated by the name of the color, arose from names of nicknames and from toponymic names. The basis of their nomination is, as a rule, the appearance, features of character, age, sphere of activity, preferences, moral and volitional qualities, place of residence the first nouns carriers, which was embodied in unicorns and composite names-surnames.

The results of the study made it possible to introduce into the scientific circulation a new factual material that pours into the all-Ukrainian anthroponymic system as a valuable material for the implementation of the ethnolinguistic approach with a view to further in-depth study of the Ukrainian onomasticon.

Keywords: anthroponimic system, anthroponise, anthroponym, nickname, surname, color definition, ethno-cultural information.